

Ordspråk och talesätt

Namn: _____

_____

VT-06

Ordspråkets historia

De äldsta ordspråken tros vara 4000-5000 år gamla och stammar från en forntid då språket ännu inte kunde uttryckas i skrift. Många av ordspråken var redan gamla när sumeriska skrivare i historiens början präntade de första ordspråkssamlingarna på sina lertavlor.

Den äldsta kända samlingen av ordspråk är ordspråksboken i Bibeln. Kanske har du någon gång sagt "Den som gräver en grop åt andra, han faller själv däri". Många av profeternas böcker i Bibeln innehåller ordspråk som vi fortfarande känner igen och använder. Författarna av lagböcker och heliga skrifter som Bibeln och Koranen har ordspråk i sina skrifter och därifrån har de vandrat från land till land, från folk till folk och från generation till generation.

Internationellt anpassade

Ordspråk finns i hela världen men är ofta anpassade efter kultur och geografiska förhållanden. *En fågel i handen är bättre än tio i skogen* heter på Arabiska *En gräshoppa i handen är bättre än tio som flyger*. I Sverige ska man inte köpa en *gris* i säcken medan det i Kamerun handlar om en *sköldpadda*. Självklart förekommer kameler och elefanter oftare i afrikanska och indiska ordspråk medan man sällan finner is, snö och tö i dem.

Att översätta ordspråk

För den som vill kunna glänsa med sitt ordspråkskunnande i andra länder är livet inte lätt. Man kan t.ex. inte ta för givet att en rak svensk översättning fungerar. Ingen skulle förstå vad du menade. Här följer en kort sammanställning av några vanliga svenska ordspråk och deras engelska motsvarighet:

SVENSKA	ENGELSKA
Det var nära ögat.	That's a close shave.
Det är en annan femma.	That's another cup of tea.
Du ser ut som om du sålt smöret och tappat pengarna.	You look like a dying duck in a thunderstorm.
Där fick du så du teg!	Put that in your pipe and smoke it!
Friskt vågat, hälften vunnet.	Nothing ventured, nothing gained.
Göra en höna av en fjäder.	Make a mountain out of a molehill.
Ha ett finger med i spelet.	Have a finger in the pie.
Hellre fria än fälla.	Give somebody the benefit of the doubt.
Här ligger en hund begraven.	I smell a rat.
Som en blixt från en klar himmel.	Like a bolt from the blue.

Det finns speciella böcker med översättningar av ordspråk, och om du är intresserad av mer så leta upp någon bok *på* engelska *om* engelska ordspråk. Där kan du hitta vad du söker. (Denna sorts ordspråk kallas på engelska för "idiom" eller "fable")

Några ordspråk och talesätt:

Även solen har sina fläckar, är ett ordspråk som betyder att även den bästa ibland kan ha fel.

Övning ger färdighet, är ett ordspråk som menar att övar man tillräckligt mycket och länge på något, så bemästrar man det till slut.

Att **få blod på händerna** är ett talesätt för att ha blivit ansvarig för något som uppfattas som olustigt.

Att **sitta i klistret** är ett talesätt som betyder att man försatt sig i en obehaglig situation. Se även [Sitta med skägget i brevlådan]

Arga katter får rivet skinn. Ordspråk som innebär att den som ofta betar sig illa gentemot sin omgivning förr eller senare själv råkar illa ut.

Bränt barn skyr elden är ett talesätt som betyder att man undviker sådant man tidigare fått obehagligheter av.

Bättre en fågel i handen än tio i skogen är ett ordspråk som betyder att det kan vara bättre att ha litegrann som man verkligen är säker på att man har, än mycket som man bara hoppas på. Ett liknande ordspråk är:

Man ska inte sälja skinnet förrän björnen är skjuten. Ett ordspråk som betyder att man inte ska lova något som man inte är säker på att man kan hålla.

Det man inte har i huvudet får man ha i benen är ett gammalt talesätt, som betyder, att om man glömmer saker när man är på ett ställe så får man sedan springa tillbaka och klara ut bestyren. (Och då tar det längre tid.)

Man ska inte döma hunden efter håren är ett ordspråk med innebörden att man inte ska döma någon efter utseendet.

Morgonstund har guld i mund, ordspråk, morgontimmarna är värdefulla; stiger man upp tidigt får man mycket gjort.

Uppgifter:

1. Läs de första två sidorna.

2. Hur gamla tror man att de äldsta ordspråken är? _____

3. I vilken bok finns ordspråksboken, den äldsta kända samlingen av ordspråk? _____

4. Varför innehåller afrikanska ordspråk sällan ord som *is* eller *tö*?
_____
_____

5. Översätt följande ordspråk till engelska:

Här ligger en hund begravnen: _____

Det var nära ögat: _____

6. Ibland säger man en sak men menar någonting helt annat. Vi använder oss av olika talesätt, liknelser och uttryck. Förklara följande uttryck. Använd gärna en ordlista.

a) Att vara ute och cykla

_____

b) Att vara ute på hal is

_____

c) Att slå huvudet på spiken

_____

d) Att dansa efter någons pipa

---

e) Att dra sitt strå till stacken

---

f) Att må som en prins

---

g) Att hålla god min

---

h) Att vända kappan efter vinden

---

i) Att spara på krutet

---

j) Att sopa något under mattan

---

7. Ibland använder vi oss av olika talesätt när vi berättar någonting. På så vis döljer vi vad vi säger genom att ta till en liknelse. Vad menar vi egentligen när vi säger följande? Använd gärna en ordlista.

a) Man ska inte kasta sten i glashus

---

b) Man ska inte ropa hej förrän man är över bäcken

---

c) Man ska inte gå över ån efter vatten

Tomma tunnor skramlar mest

Man ska inte dra alla över en kam

Äpplet faller inte långt från trädet

Den som gräver en grop åt andra faller ofta själv däri.

---

8. Välj fyra ordspråk eller talesätt, ett till varje ruta på framsidan. Skriv dem, litet men läsbart, och rita en passande bild till var och ett.

9. Titta igenom häftet noga, jämför och diskutera svaren med en kamrat. Lämna sedan in för rättning.

10. Välj bland extrauppgifterna om ordspråk och talesätt.

Lycka till!

Svar till uppgift 6 (blandad ordning)

Spara kraft och energi till slutomgången.

Framföra ett orimligt påstående eller åsikt.

Dölja sitt missnöje.

Vara i svårigheter eller: gett sig in på något man inte klarar av.

Anpassa sin åsikt för att vinna fördelar.

Att försöka dölja något.

Att ha rätt.

Må utmärkt.

Helt lyda någon annan.

Hjälpa till efter bästa förmåga.

Svar till uppgift 7(blandad ordning)

Den som är elak eller pratar skit råkar ofta själv illa ut.

Man ska inte bedöma alla lika.

Barn uppför sig som sina föräldrar.

Man ska inte kritisera andra för fel som man själv har.

Man ska inte göra sig onödigt besvär.

Den som har minst att säga är oftast mest högljudd

Man ska inte jubla för tidigt.